

Ümummillî lider Heydər Əliyev Əziz Əliyev haqqında

Mən Əziz Əliyevin həyat yolu haqqında çox danışa bilərəm, çünki onu şəxsən tanıyırdım, bir çox illər onunla birlikdə olmuşam. Özü də mənim bildiklərimin bir çoxunu bəlkə də heç kim bilmir.

Onun çox çətin, ancaq eyni zamanda xoşbəxt taleyi olmuşdur. O, öz həyat yolunda bir çox çətinliklərlə, maneələrlə rastlaşmış, ancaq onları aradan qaldırmışdır. Ədalət-sizliklə də qarşılaşmış, amma ruhdan düşməmişdir.

Əziz Əliyev İrəvanda anadan olmuş və artıq 1918-ci ildə özü və bütün ailəsi soyqırma, deportasiyaya məruz qalmışdır. O, ermənilərin Azərbaycan xalqına qarşı törətdikləri soyqırımı çox gənc yaşında özü görmüş və doğma diyarını tərək edərək Naxçıvana, oradan da Bakıya köçməyə məcbur olmuşdur.

Əziz Əliyev Azərbaycan xalqının görkəmli nümayəndələrindən biridir. O lap əvvəldən qeyri-adi insan idi. Onun tərcümeyi-halına diqqət yetirin. İrəvanda rus gimnaziyasında təhsil almaq və oranı qızıl medalla bitirmək, gənc ikon kömək üçün milyonçu Hacı Zeynalabdin Tağıyevə müraciət etmək, ondan bu köməyi almaq və bütün dünyada məşhur olan Hərbi Tibb Akademiyasında ali tibb təhsili almaq üçün Peterburqa getmək – gənclik illərində bunu heç də hər kəs bacarmazdı. Heç də hər kəs bu qədər məqsədyönlü ola bilməzdi. Başqa sözlə, bu

qeyri-adi, istedadlı ilahidən gələn insan özünün məqsədyönlülüüyü, fədakarlığı, zəhmətsevərliyi, biliklərlə can atması sayəsində çox şey qazanmış, hərtərəfli insani keyfiyyətlər əldə etmişdir.

O həm həkim, həm alim, həm də səhiyyə təşkilatçısı idi. O, dövlət xadimi, nazir, çətin illərdə Azərbaycanın rəhbərlərindən biri. XX əs-

vada – tərkibində yaşadığımız Sovetlər İttifaqı kimi bir dövlətin paytaxtında müvəffəqiyyətlə çalışmışdır. Bizim xalqımız üçün bunun xüsusi əhəmiyyəti var, ona görə ki, xalqımız, Azərbaycanın ən yaxşı oğulları təkə öz ölkəsində deyil, həm də başqa ölkələrdə, respublikalarda layiqli yer tuta bilər. Bu, hər bir azərbaycanlının qəlbində çox böyük iftixar hissi doğurur.

İkinci Dünya müharibəsi başor tarixində ən ağır müharibədir. Sovet ordusu, Vətəninin müdafiəsinə qalxan insanlar kütləvi qəhrəmanlıq göstərdilər. Belə görkəmli insanlardan biri də Əziz Əliyev idi. O, ön xətdə, Dağıstanda olmuşdur. Onun qismətinə olduqca çətin vəzifələr düşmüş və o bu vəzifələrin öhdəsindən uğurla gəlmişdir.

1941-ci ilin yayında, Sovet İttifaqına faşistlərin hücumu başlandıqdan az sonra sovet qoşunları İrana daxil oldular. Əziz Əliyev Azər-

tin necə olduğunu yaxşı bilir. Orada əvvəllər yaşamamış, işləməmiş olan bu adam oraya gəldi və qısa müddətdə bu çoxmillətli diyarı öz ətrafında sıx birləşdirməyə, hamını öz ətrafına toplamağa və onları Dağıstanın müdafiəsinə, deməli, həm də Zaqafqaziyanın, Bakı neftinin müdafiəsinə qaldırmağa müvəffəq oldu. Bu, böyük iş idi və o, həmin işi gördü. Bu işi o, özünün qeyri-adi insani keyfiyyətləri, istedadı, ağıl-zəkası sayəsində həyata keçirdi.

Açıqını deyəək ki, o vaxtlar Əziz Əliyev Azərbaycanın dövlət xadimləri arasında ali təhsili olan, ziyalılığı, zəngin elmi biliyi ilə fərqlənən bir neçə adamlardan biri, bəlkə də yeganə adamı idi. Bütün bu keyfiyyətlər qısa müddətdə Dağı-

vada işlədi və 1950-ci ildə onu yenidən Azərbaycana qayıtdılar. Burada Nazirlər Soveti sədrinin müavini işlə-

di, bir il sonra isə bütün vəzifələrdən çıxardılar, partiya cəzası verdilər ki, guya valideynlərinin sosial mənsəyini, bacasının İranda olmasını gizlətməmişdir. Beləliklə də, əslində ona qarşı cinayət etdilər. Mən bunu xatırlayıram.

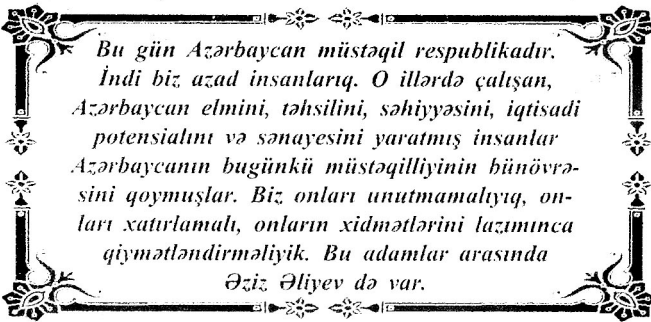
O çalışır, çox iş görürdü, əvəzində 40-cü ildə ona təhmet elan edirlər ki, guya tibb institutunu antisovet ünsürlərdən, millətçilərdən və sairədən təmizləməmişdir.

Əziz Əliyev mənə danışır ki, o, 1938-ci il repressiyasından məciyyə nəticəsində xilas olmuşdur. Onu sonralar, 50-ci illərin əvvəlində repressiya etdilər. İşdən çıxarılaraq Ortopediya və Bərpa Cərrahiyyəsi İnstitutunun direktoru təyin etdilər, amma təzliklə bu vəzifədən də çıxardılar. Professoru, elmlər doktorunu, bu qədər xidmətləri olan bir insan Sabuncu xəstəxanasına adi həkim göndərdilər və o, üç il orada işlədi. Bu, onun o vaxtı rejimin bilavasitə Mürəffəh Bərgirov tərəfindən həyata keçirdiyi repressiyalara məruz qaldığı dövr idi.

Əziz Əliyevin heç bir günahı yox idi. ...Onu repressiyaya məruz qoymaq üçün, sadəcə olaraq, nəyəsə öcəşmək lazım idi.

Deməliyəm ki, mən özüm də bu repressiyadan əziyyət çəkmişəm. O vaxt mənim Əziz Əliyevlə qohumluq münasibətlərim yox idi. Mərhum həyat yoldaşım Zərifə xanım 1948-ci ildə tanış olmuşdum.

(Ardı səhifə 4-də)

rin ən ağır illərində Dağıstanın birinci rəhbəri idi, Moskvada. Azərbaycanda məsul işlərdə çalışmışdır. Ancaq eyni zamanda onun həyatı heç də asan keçmədi, maneələrlə, çətinliklərlə, özünü qarşı edilən bir çox haqsızlıqlarla rastlaşdı. Amma bunların hamısını aradan qaldırır və yolundan dönmürdü.

Bizim üçün xüsusi əhəmiyyəti olan odur ki, Azərbaycan xalqının oğlu Əziz Əliyev yüksək bacarığını, fayda vermək qabiliyyətini yalnız öz respublikasında, ölkəsində nümayiş etdirməmişdir. O, müharibə illərində İranda çox məsul işi uğurla yerinə yetirmiş, Dağıstanın rəhbəri kimi son dərəcə məsuliyyətli vəzifənin öhdəsindən çox gözəl gəlmiş, Mosk-

baycan nümayəndələrinin böyük bir qrupuna başçılıq etdi və İranda mürəkkəb şəraitdə xüsusi missiyanı yerinə yetirdi. Bəli, vaxt gələcək və onun həmin dövrdəki fəaliyyətinin təfərrüatı da aşkara çıxarılacaqdır. Lakin, məsələ, mənə məlumdur ki, o, görkəmli Azərbaycan yazıçıları Süleyman Rüstəm, Mirzə İbrahimov, Süleyman Rəhimov və bir çox başqaları ilə birlikdə orada necə cəsarətlə və ağılla iş apardı.

Ancaq faşist qoşunları Dağıstan sərhədlərinə yaxınlaşanda, orada son dərəcə mürəkkəb vəziyyət yarananda, Dövlət Müdafiə Komitəsinin qərarı ilə Əziz Əliyev Dağıstana göndərildi. Dağıstanlıların 1942-ci ilin sentyabrında onların respublikasında vəziyyə-

tinə xilas etdilər. Təbii ki, bütün bunlar ali komandanlığın, qoşunların, Qafqazın müdafiəsinə səfərbər edilmiş bütün şəxslərin çox böyük, qəhrəmancasına fəaliyyətinin nəticəsi idi. Lakin Əziz Əliyev başda olmaqla dağıstanlıların töhfəsi də çox böyük və sanballı olmuşdur.

Əziz Əliyev kimi görkəmli insanlar Dağıstan və Azərbaycan xalqları arasında dostluğun və qardaşlığın möhkəmlənməsinə çox böyük töhfə vermişlər.

Əziz Əliyev özünün çoxcəhətli fəaliyyəti, humanizmi və qayğıkeşliyi sayəsində Dağıstan və Azərbaycan xalqlarının sarsılmaz dostluğunun simvollarından birinə çevrilmişdir.

Əziz Əliyev sonra Mosk-

(Əvvəli 3-cü səhifədə)

Az sonra mən Leninqrada oxumağa getdim. Bakıya qayıdandan sonra ailə həyatı qurmaq, evlənmək fikrində idim. 1952-ci ildə mənzil aldım. Lakin o vaxt mənə Əziz Əliyevin ailəsi ilə ünsiyyətdə olmaq qadağan edilmişdi. Xatirimdədir, 1951-ci ildə Əziz Əliyev işdən çıxarıldıqda Zərifə xanımınla biz görüşdük və o mənə dedi: «Deyəsən, biz bir daha görüşə bilməyəcəyik, çünki atanı işdən çıxarıblar və ona qarşı siyasi ittiham irəli sürüblər. Sən isə dövlət təhlükəsizliyi orqanlarında işləyirsən və bu sənə zərər gətirə bilər. Odur ki, görünür, bizə birlikdə olmaq qismət deyilməmiş». Mən, əlbəttə, etirazımı bildirdim və münasibətlərimiz davam etdi.

Bundan az sonra (həmin vaxtlar Əziz Əliyevin ailəsi ni izləyir və onu həbsə almaq üçün fəal məşğul olurdular) o vaxtkı dövlət təhlükəsizliyi naziri general Yemelyanov mənə yanına çağıraraq dedi ki, sən Əziz Əliyevin ailəsi ilə bütün əlaqələri kəsməlisən, yoxsa biz səni işdən çıxarmalı olacağıq. Or-

qanlarda işlədiyimə və məsələnin nə yerdə olduğunu bildiyimə görə, ondan belə ittihamlar üçün nə kimi əsaslar olduğunu soruşdum. O mənə danlayıb dedi: «Sən hələ cavansan və başa düşmürsən. Yoldaş Mirəcəfər Bağırov göstəriş verib və biz onu yerinə yetirməliyik».

Aradan bir il keçdi. Mənim əlaqələrim qeyri-leqal xarakter aldı. Başqa cür mümkün deyildi. Bir ildən sonra, 1953-cü ilin əvvəllərində general Yemelyanov yenidən mənə yanına çağıraraq və qəti şəkildə xəbərdarlıq etdi: «Əgər sən öz əlaqələrinə kosməsən, onda nəzərə al ki, həm işdən çıxarılaçaqsan, həm də ciddi cəzalandırılacaqsan». Artıq o vaxt bilirdim ki, hər şey ona doğru gedir ki, Əziz Əliyevi həbs etməli, onun ailəsini isə Mirəcəfər Bağırovun göstərişi ilə buradan sürgün etməli idilər.

Amma Allah kömək etdi. 1953-cü ilin martında Stalin öldü, həmin ilin yayında isə Mirəcəfər Bağırovu əvvəlcə işdən çıxardılar, sonra da həbs etdilər. Bütün bu müddətdə Əziz Əliyev Sabunçuda həkim işləyirdi və onu öz əvvəlki vəzifəsinə – Ortope-

Ümummillə lider Heydər Əliyev Əziz Əliyev haqqında

diya və Bərpa Corrahiyyəsi İnstitutunun direktoru vəzifəsinə yalnız 1954-cü ilin martında qayıtdılar. Bundan sonra mən, necə deyirlər, azadlığa çıxdım və 1954-cü ilin noyabrında öz ailə həyatını qura bildim.

Qohum olduğumuz illərdə mən Əziz Əliyev ilə çox yaxından ünsiyyət saxlayırdım. O həm də olduqca gözəl insan idi. Bir insan kimi, bir ata kimi olduqca gözəl adam idi.

xadimləri ilə onun çox yaxın, mehriban və ailəvi münasibətləri vardı. Bütün bunlar ona görə olurdu ki, o, çox ziyalı bir adam idi, yüksək səviyyədə savadlı, mədəni adam olduğuna görə həmişə möhüz bu mühitlə tomasda olmağa çalışırdı. Həmin adamlar da onunla yaxın olmaq istəyirdilər.

Əlbəttə, o vaxtilə məruz qaldığı repressiyalara görə son illərdə çox həyəcan keçirirdi. Lakin bununla yanaşı,

rinci katibi işləyərkən Yemelyanov öz cəzasını çəkib Bakıya qayıdı və mənə məktub yazaraq, ona bəzi şəxsi işlərində kömək göstərməyi xahiş etdi. Həyat bax, belədir.

Bu gün Azərbaycan müstəqil respublikadır. İndi biz azad insanlarıq. O illərdə çalışsan, Azərbaycan elmini, təhsilini, səhiyyəsinə, iqtisadi potensialına və sənayesinə yaratmış insanlar Azərbaycanın bugünkü müstəqilliyinin

Sade, məhrəm, ağıllı həmsöhbət olan bu insan tarixdən, ədəbiyyat və incəsənətdən çox şey bilirdi. Azərbaycanda və Dağıstanda işlədiyü illərdə o, elm xadimləri ilə çox sıx tomasda olurdu. Bütün tibb professorları onun dostları idi, onların çoxunu o hazırlayıb irəli çəkmişdi. Azərbaycan incəsənəti və ədəbiyyatının Üzeyir Hacıboyov, Müslüm Maqomayev, Bülbül, Niyazi, Səməd Vurğun, Süleyman Rüstəm, Qara Qarayev və bir çox başqaları kimi görkəmli

Əziz Əliyev ona qarşı ədalətlik edərək repressiya törəndələrin özlərinin nə kimi cəzalar çəkdiyini də gördü. O nöqteyi Mirəcəfər Bağırovun tutulduğunu, həm də 1956-cı ildə Bakıda onun və digər cinayətkarların məhkəmə prosesinə də gördü.

Müttəhimlər kürsüsündə Mirəcəfər Bağırova birlikdə həmin general Stepan Yemelyanov da əyləşmişdi. Ona 25 il həbs cəzası kəsildilər. Görün, tale necə olur. Sonralar, 70-ci illərdə mən MK-nın bi-

bünövrəsini qoymuşlar. Biz onları unutmamalıyıq, onları xatırlamalı, onların xidmətlərini lazımınca qiymətləndirməliyik. Bu adamlar arasında Əziz Əliyev də var.

Azərbaycanın görkəmli dövlət, ictimai və elm xadimi Əziz Əliyevin anadan olmasının 100 illiyinə həsr edilmiş təntənəli yubiley gecəsində Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin niqindən çıxarışlar Bakı şəhəri, 14 may 1998-ci il